

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 19 december 2013*

”Begäran om förhandsavgörande — Direktiven 90/619/EEG och 92/96/EEG — Livförsäkring — Rätt att säga upp avtalet — Information om villkoren för utövandet av denna rättighet har inte lämnats — Uppsägningsrätten upphör ett år efter det att den första premien har betalats — Förenlighet med direktiven 90/619/EEG och 92/96/EEG”

I mål C-209/12,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Bundesgerichtshof (Tyskland) genom beslut av den 28 mars 2012, som inkom till domstolen den 3 maj 2012, i målet

Walter Endress

mot

Allianz Lebensversicherungs AG,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano samt domarna A. Borg Barthet och M. Berger (referent),

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 24 januari 2013,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Walter Endress, genom J. Kummer, Rechtsanwalt,
- Allianz Lebensversicherungs AG, genom J. Grote och M. Schaaf, Rechtsanwälte,
- Tysklands regering, genom T. Henze och J. Kemper, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom G. Braun och K.-P. Wojcik, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 11 juli 2013 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

* Rättegångsspråk: tyska.

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 15.1 första stycket i rådets direktiv 90/619/EEG av den 8 november 1990 om samordning av lagar och andra författningar om direkt livförsäkring, och med bestämmelser avsedda att göra det lättare att effektivt utnyttja friheten att tillhandahålla tjänster, och om ändring av direktiv 79/267/EEG (EGT L 330, s. 50; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 67), i dess lydelse enligt rådets direktiv 92/96/EEG av den 10 november 1992 om samordning av lagar och andra författningar som avser direkt livförsäkring och om ändring av direktiven 79/267/EEG och 90/619/EEG (tredje livförsäkringsdirektivet) (EGT L 360, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 180) (nedan kallat andra livförsäkringsdirektivet), jämförd med artikel 31.1 i tredje livförsäkringsdirektivet.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Walter Endress och Allianz Lebensversicherungs AG (nedan kallat Allianz) avseende Walter Endress uppsägning av ett livförsäkringsavtal som han ingått med det företaget.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Andra och tredje livförsäkringsdirektiven har upphört att gälla och har ersatts av Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/83/EG av den 5 november 2002 om livförsäkring (EGT L 345, s. 1). Även sistnämnda direktiv har sedan upphört att gälla och har med verkan från den 1 november 2012 ersatts av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II) (EUT L 335, s. 1). Med beaktande av den tidpunkt då det livförsäkringsavtal som är föremål för det nationella målet ingicks, är det bestämmelserna i andra och tredje livförsäkringsdirektiven som är av betydelse för utgången i målet.

Andra livförsäkringsdirektivet

- 4 Elfte skälet i andra livförsäkringsdirektivet hade följande lydelse: ”Försäkringstagare bör ges möjlighet att inom en tid av 14 till 30 dagar frånträda livförsäkringsavtal som ingåtts inom ramen för fritt tillhandahållande av tjänster.”
- 5 Artikel 15.1 i andra livförsäkringsdirektivet hade följande lydelse:

”Varje medlemsstat skall föreskriva att en försäkringstagare, som ingår ett individuellt livförsäkringsavtal, skall kunna säga upp avtalet inom en tid mellan 14 och 30 dagar från den dag han informerades om att avtal har kommit till stånd.

...

Andra rättsverkningar av och förutsättningar för uppsägning skall bestämmas genom den lag som enligt definitionen i artikel 4 gäller för avtalet, i synnerhet såvitt avser det sätt på vilket försäkringstagaren skall informeras om att avtal har kommit till stånd.

...”

Tredje livförsäkringsdirektivet

- 6 Skäl 23 i tredje livförsäkringsdirektivet hade följande lydelse:

”På den inre marknaden för försäkringsområdet får försäkringstagaren ett bredare och mer varierat utbud av försäkringar att välja mellan. För att fullt ut kunna dra nytta av denna mångfald och den ökade konkurrensen skall försäkringstagaren ha tillgång till all den information som är nödvändig för att kunna välja den försäkring som bäst motsvarar hans behov. Detta informationsbehov är så mycket större som åtagandena kan sträcka sig över lång tid. Bestämmelser om minimikrav måste därför harmoniseras, så att försäkringstagare kan få klara och exakta besked om de väsentliga egenskaperna hos de försäkringsprodukter som erbjuds och uppgift om de organ till vilka försäkringstagare, försäkrade eller förmånstagare kan rikta klagomål.”

- 7 I artikel 31.1 och 31.4 i nämnda direktiv föreskrevs följande:

”1. Innan ett försäkringsavtal ingås skall minst den information som förtecknats i punkt A i bilaga II lämnas till försäkringstagaren.

...

4. Närmare regler för genomförandet av denna artikel och bilaga II skall fastställas av den [berörda] medlemsstat[en].”

- 8 I bilaga II, med rubriken ”Information till försäkringstagare”, till nämnda direktiv angavs följande:

”Innan ett försäkringsavtal ingås (A) eller under avtalets löptid (B) skall försäkringstagaren lämnas följande skriftliga information, vilken skall vara klart och tydligt formulerad och avfattad på ett officiellt språk i den [berörda] medlemsstat[en].

...

A. Innan försäkringsavtal ingås

[...]

a.13 Sättet för utövandet av uppsägningsrätten

...”

Direktiv 85/577/EEG

- 9 I fjärde skälet i rådets direktiv 85/577/EEG av den 20 december 1985 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler (EGT L 372, s. 31; svensk specialutgåva, område 15, volym 7, s. 83) anges att ”[d]et som särskilt kännetecknar de avtal som ingås utanför näringsidkarens fasta affärslokaler är att ... konsumenten inte är förberedd på [avtalsförhandlingarna] eller ... inte [har] väntat sig [att några sådana ska äga rum]. Konsumenten kan ofta inte jämföra kvaliteten och priset på erbjudandet med andra erbjudanden. ...”
- 10 I femte skälet i samma direktiv anges att ”[k]onsumenten bör ges rätt att säga upp avtalet ... för att kunna bedöma de skyldigheter som uppstår enligt avtalet”.

11 I artikel 5.1 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

”Konsumenten skall ha rätt att avsäga sig rättsverkningarna av sitt åtagande genom att skicka ett meddelande inom minst sju dagar från det han mottagit informationen enligt artikel 4. Ett sådant förfarande skall föreskrivas i den nationella lagstiftningen. Det räcker om meddelandet avsänds före utgången av en sådan period.”

Tysk rätt

12 5a § i försäkringsavtalslagen (Versicherungsvertragsgesetz, nedan kallad VVG) upphörde att gälla den 1 januari 2008. I den bestämmelsen, i den lydelse som är tillämplig på de faktiska omständigheterna i det nationella målet, föreskrevs följande:

”1. Om försäkringsgivaren inte vid ansökan om att teckna försäkringen har tillställt försäkringstagaren försäkringsvillkoren eller konsumentinformation enligt [gällande bestämmelser], så anses avtalet ha ingåtts på grundval av försäkringsbrevet, de allmänna försäkringsvillkoren och den ytterligare konsumentinformation som är avgörande för avtalsinnehållet om försäkringstagaren inte skriftligen frånträder avtalet inom fjorton dagar från det att handlingarna har tillställts vederbörande. ...

2. Fristen börjar löpa först när försäkringstagaren har erhållit försäkringsbrevet och handlingarna i fullständig form enligt första stycket och försäkringstagaren vid översändandet av försäkringsbrevet skriftligt, genom en tydligt utformad handling har erhållit information om ångerrätten, uppgift om när fristen börjar löpa och dess löptid. ... Ångerrätten upphör dock att gälla, oaktat vad som föreskrivs i första meningen, ett år efter det att den första premien har betalats.

...”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

13 Av beslutet om hänskjutande framgår att Walter Endress tecknade ett livförsäkringsavtal med Allianz som började gälla den 1 december 1998. Han erhöll de allmänna försäkringsvillkoren och konsumentinformationen av Allianz först tillsammans med försäkringsbrevet. När Allianz beslöt att ingå avtal med Walter Endress, underlät företaget dock att i tillräcklig mån informera nämnda försäkringstagare om dennes rättigheter enligt 5a § VVG.

14 Enligt livförsäkringsavtalet skulle Walter Endress betala en årspremie under en femårsperiod från december månad 1998. Allianz skulle å sin sida utbetala livränta från den 1 december 2011. Den 1 juni 2007 sade Walter Endress emellertid upp avtalet med Allianz med verkan från den 1 september 2007. Under september månad 2007 utbetalade Allianz ett belopp som motsvarade återköpsvärdet av livförsäkringsavtalet till Walter Endress. Nämnda belopp understeg det totala belopp som försäkringspremierna plus ränta motsvarade.

15 Genom en skrivelse av den 31 mars 2008 utövade Walter Endress sin ”ångerrätt” enligt 5a § VVG. Walter Endress krävde att Allianz skulle återbetala samtliga försäkringspremier plus ränta med avdrag för ett belopp motsvarande återköpsvärdet som redan återbetalats.

16 Walter Endress talan om att Allianz skulle återbetala detta ytterligare belopp ogillades av domstolen i första instans. Även överklagandet av avgörandet i första instans ogillades.

17 Walter Endress överklagade avgörandet i andra instans till Bundesgerichtshof. Den domstolen angav att Walter Endress överklagande endast ska bifallas om han, oaktat bestämmelsen i 5a § andra stycket fjärde meningen VVG, hade rätt att frånträda avtalet efter att det hade gått mer än ett år sedan den

första premien betalades. Det är sålunda avgörande huruvida artikel 15.1 första stycket i andra livförsäkringsdirektivet ska tolkas så, att den utgör hinder mot en tidsmässig inskränkning av ångerrätten.

- 18 Mot denna bakgrund beslutade den hänskjutande domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Ska artikel 15.1 första stycket i [andra livförsäkringsdirektivet], med beaktande av artikel 31.1 i [tredje livförsäkringsdirektivet], tolkas så, att den utgör hinder mot en bestämmelse som 5a § andra stycket fjärde meningen [VVG i den lydelse som var tillämplig vid den aktuella tidpunkten], enligt vilken en uppsägnings- eller ångerrätt upphör senast ett år efter betalningen av den första försäkringspremien, även om försäkringstagaren inte har informerats om uppsägnings- eller ångerrätten?”

Prövning av tolkningsfrågan

- 19 Domstolen erinrar inledningsvis om att enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är den senare endast behörig att tolka eller pröva giltigheten av en unionsrättsakt på grundval av de uppgifter om de faktiska omständigheterna som har lämnats av den nationella domstolen (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 14 januari 2010 i mål C-226/08, Stadt Papenburg, REU 2010, s. I-131, punkt 23 och där angiven rättspraxis). Den nationella domstolen är ensam behörig att tolka den nationella lagstiftningen (se, bland annat, dom av den 15 januari 2013 i mål C-416/10, Križan m.fl., punkt 58 och där angiven rättspraxis).
- 20 Härav följer att domstolen i förevarande mål – trots att Allianz i sina skriftliga yttranden och under förhandlingen uttryckt att det anser det vara tveksamt om det verkligen förhåller sig så – är skyldig att utgå från att Walter Endress såsom framgår av beslutet om hänskjutande inte har informerats om sin uppsägningsrätt, eller att han i alla fall inte i tillräcklig utsträckning getts sådan information. Dessutom ankommer det inte på domstolen att inom ramen för förevarande mål avgöra huruvida de nationella bestämmelserna i 5a § VVG som avser förfarandet vid ingående av försäkringsavtal enligt den så kallade försäkringsbrevsmodellen, som helhet betraktat, var förenligt med de krav som uppställdes i andra och tredje livförsäkringsdirektiven.
- 21 Förevarande mål avser således endast frågan huruvida utövandet av den uppsägningsrätt som föreskrivs i artikel 15.1 i andra livförsäkringsdirektivet – genom en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet – kan begränsas på så sätt att nämnda rättighet endast kan göras gällande under ett år från den tidpunkt då försäkringstagaren betalar den första försäkringspremien i enlighet med det berörda försäkringsavtalet, även om försäkringstagaren inte hade informerats om uppsägningsrätten.
- 22 Det ska erinras om att det i andra och tredje livförsäkringsdirektiven inte nämns vare sig det fallet att försäkringstagaren inte hade informerats om sin rätt till uppsägning eller vilken inverkan denna brist på information kunde få för nämnda rättighet. I artikel 15.1 tredje stycket i andra livförsäkringsdirektivet angavs emellertid att ”förutsättningar för uppsägning [skulle] bestämmas genom den [nationella] lag som ... [gällde] för avtalet”.
- 23 Medlemsstaterna hade således visserligen rätt att anta bestämmelser om villkoren för utövande av uppsägningsrätten och nämnda villkor kunde av naturliga skäl medföra vissa begränsningar av den rätten. Vid antagandet av dessa bestämmelser var medlemsstaterna emellertid enligt fast rättspraxis skyldiga att säkerställa andra och tredje livförsäkringsdirektivens ändamålsenliga verkan med hänsyn till deras syfte (se, för ett liknande resonemang, dom av den 8 april 1976 i mål 48/75, Royer, REG 1976, s. 497, punkt 73, svensk specialutgåva, volym 3, s.73).

- 24 Vad beträffar syftet med nämnda direktiv ska det erinras om att det i skäl 23 i tredje livförsäkringsdirektivet angavs att "[p]å den inre marknaden för försäkringsområdet [borde] försäkringstagaren [få] ett bredare och mer varierat utbud av försäkringar att välja mellan". I nämnda skäl 23 angavs även att "[f]ör att fullt ut kunna dra nytta av denna mångfald och den ökade konkurrensen [skulle] försäkringstagaren ha tillgång till all den information som är nödvändig för att kunna välja den försäkring som bäst [motsvarade] hans behov" (dom av den 5 mars 2002 i mål C-386/00, Axa Royale Belge, REG 2002, s. I-2209, punkt 28). I samma skäl preciserades slutligen att "[d]etta informationsbehov [var] så mycket större som åtagandena [kunde] sträcka sig över lång tid."
- 25 I syfte att uppnå informationssyftet enligt skäl 23 i tredje livförsäkringsdirektivet, föreskrevs i artikel 31.1 i det direktivet jämförd med bilaga II punkt a.13 att "minst" information om "[s]ättet för utövandet av uppsägningsrätten" ska lämnas till försäkringstagaren "[i]nnan ett försäkringsavtal ingås". Det följde således tydligt såväl av systematiken som av ordalydelsen i de relevanta bestämmelserna i tredje livförsäkringsdirektivet att det direktivet var avsett att säkerställa att försäkringstagaren erhöll utförlig information bland annat om uppsägningsrätten.
- 26 Det står följaktligen klart att en nationell bestämmelse såsom den som är i fråga i det nationella målet enligt vilken försäkringstagarens rätt att säga upp avtalet upphör vid en tidpunkt då vederbörande ännu inte informerats om den rättigheten, strider mot ett grundläggande syfte som eftersträvas med andra och tredje livförsäkringsdirektiven och således även mot nämnda direktivs ändamålsenliga verkan.
- 27 Allianz argument att en sådan bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet är nödvändig med beaktande av rättssäkerhetsprincipen föranleder inte någon annan bedömning. Domstolen har i detta avseende nämligen redan slagit fast att det är omöjligt för konsumenten att utöva sin hävningsrätt, om han inte vet att han har en sådan och att en begränsning av fristen för utövande av hävningsrätten, enligt direktiv 85/577, av rättssäkerhetsskäl således inte är motiverad, eftersom det innebär en begränsning av de rättigheter som uttryckligen ges konsumenten för att denne ska skyddas mot de risker som uppstår genom att kreditinstituten har valt att sluta fastighetskreditavtal utanför sina fasta affärslokaler (dom av den 13 december 2001 i mål C-481/99, Heininger, REG 2001, s. I-9945, punkterna 45 och 47).
- 28 Även om domen i det ovannämnda målet Heininger bland annat avser bestämmelser i direktiv 85/577 för att skydda konsumenten i de fall då avtal ingås utanför fasta affärslokaler och även om, såsom generaladvokaten har angett i punkt 43 i sitt förslag till avgörande, det finns väsentliga skillnader mellan det direktivet och andra och tredje livförsäkringsdirektiven, är de bedömningar som domstolen gjorde i domen i det ovannämnda målet Heininger och som omnämns i föregående punkt i förevarande dom relevanta med avseende på den bestämmelse som är i fråga i det nationella målet. De risker som uppstår för konsumenten genom att avtal sluts utanför avtalspartens fasta affärslokaler är nämligen jämförbara med de risker som försäkringstagaren utsätts för genom att ett försäkringsavtal ingås utan att försäkringstagaren ges sådan information som krävs enligt artikel 31 i tredje livförsäkringsdirektivet jämförd med bilaga II till samma direktiv.
- 29 I direktiv 85/577 anges i fjärde skälet bland annat att "[k]onsumenten ... ofta inte [kan] jämföra kvaliteten och priset på erbjudandet med andra erbjudanden." I femte skälet i samma direktiv anges att "[k]onsumenten bör ges rätt att säga upp avtalet ... för att kunna bedöma de skyldigheter som uppstår enligt avtalet". Vidare kan försäkringstagaren utgöra den svagare avtalsparten i förhållande till försäkringsgivaren, eftersom försäkringsavtal utgör juridiskt komplexa finansiella produkter som kan variera avsevärt beroende på vilken försäkringsgivare som tillhandahåller dem och innebära betydande ekonomiska åtaganden potentiellt sett med lång varaktighet. Situationen motsvarar den som en konsument befinner sig i när den ingår ett avtal utanför avtalspartens fasta affärslokaler.

- 30 Såsom generaladvokaten har framhållit i punkterna 46 och 47 i sitt förslag till avgörande kan försäkringsgivaren inte med framgång göra gällande rättssäkerhetsskäl för att motivera dennes underlåtenhet att uppfylla de krav som följer av unionsrätten att tillhandahålla viss särskilt angiven information, däribland bland annat information om försäkringstagarens rätt att säga upp avtalet (se, analogt, domen i det ovannämnda målet *Heininger*, punkt 47).
- 31 Dessa överväganden kan inte heller med framgång ifrågasättas med beaktande av den praxis från domstolen, som bland annat *Allianz* har gjort gällande, enligt vilken den hävningsrätt som införts genom artikel 5.1 i direktiv 85/577 kan upphöra att gälla även om konsumenten har erhållit felaktig information avseende de närmare bestämmelserna om utövandet av hävningsrätten (se dom av den 10 april 2008 i mål C-412/06, *Hamilton*, REG 2008, s. I-2383, punkt 49). Den domen avser nämligen frågan huruvida en sådan nationell bestämmelse är förenlig med nämnda direktiv som innebär att hävningsrätten kan utövas senast en månad efter det att avtalsparterna helt har fullgjort sina förpliktelser enligt ett avtal. Förevarande mål avser emellertid inte någon sådan bestämmelse. Den berörda nationella lagstiftaren har nämligen inte antagit någon sådan bestämmelse med avseende på livförsäkringsavtal.
- 32 Av det anförda följer att frågan ska besvaras enligt följande. Artikel 15.1 i andra livförsäkringsdirektivet jämförd med artikel 31 i tredje livförsäkringsdirektivet ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet, enligt vilken uppsägningsrätten upphör senast ett år efter betalningen av den första försäkringspremien, när försäkringstagaren inte har informerats om uppsägningsrätten.

Förevarande doms rättsverkningar i tiden

- 33 *Allianz* har i sina yttranden begärt att domstolen ska begränsa rättsverkningarna i tiden av sin dom för det fall den tolkar andra och tredje livförsäkringsdirektiven så, att de utgör hinder för sådan nationell lagstiftning som den som är i fråga i det nationella målet.
- 34 Till stöd för sin begäran har *Allianz* framhållit att domen skulle kunna påverka mer än 108 miljoner försäkringskontrakt som ingåtts mellan år 1995 och år 2007 och att premier till ett sammanlagt belopp om cirka 400 miljarder euro har betalats. Enbart *Allianz* har ingått cirka 9 miljoner avtal av det slaget under den aktuella tidsperioden och har mottagit premier motsvarande ett belopp om cirka 62 miljarder euro.
- 35 Domstolen erinrar för det första om att den tolkning som domstolen gör av en unionsrättslig bestämmelse begränsar sig till att klargöra och precisera innebörden och räckvidden av denna bestämmelse, såsom den borde ha tolkats och tillämpats från och med sitt ikraftträdande (se domen i det ovannämnda målet *Heininger*, punkt 51 och där angiven rättspraxis).
- 36 För det andra följer det av fast rättspraxis att en begränsning av rättsverkningarna i tiden är en undantagsåtgärd som förutsätter att det föreligger fara för allvarliga ekonomiska återverkningar, som i synnerhet beror på det stora antal rättsförhållanden som i god tro har upprättats på grundval av de bestämmelser som har antagits vara gällande, och det framgår att enskilda och nationella myndigheter har förmåtts att handla på ett sätt som strider mot unionsrätten på grund av att det har förelegat en objektiv och betydande osäkerhet beträffande de unionsrättsliga bestämmelsernas tillämpningsområde, en osäkerhet till vilken andra medlemsstaters eller Europeiska kommissionens beteenden kan ha bidragit (se, bland annat, dom av den 13 december 2012 i mål C-465/11, *Forposta och ABC Direct Contact*, punkt 45 och där angiven rättspraxis).
- 37 I förevarande fall har *Allianz* inte visat att det föreligger några giltiga skäl för att begränsa rättsverkningarna i tiden av domstolens dom. *Allianz* har endast angett ett mycket stort antal försäkringsavtal som det företaget påstår har ingåtts i enlighet med den så kallade

försäkringsbrevsmodellen och med stöd av vilka premier som tillsammans motsvarar ett mycket högt belopp ska ha betalats. Allianz har emellertid inte lämnat några uppgifter om det antal försäkringsavtal med avseende på vilka försäkringstagaren inte har informerats om uppsägningsrätten, vilket är det enda antal som har någon betydelse i förevarande mål. Företaget i fråga har inte heller lämnat några sifferuppgifter avseende den ekonomiska risk som Allianz utsätts för med anledning av de berörda försäkringstagarnas möjlighet att säga upp avtalen. Under dessa omständigheter kan det inte anses ha visats att det föreligger någon fara för allvarliga ekonomiska återverkningar.

- 38 Vad beträffar villkoret att det ska ha förelegat en ”objektiv och betydande osäkerhet” beträffande de unionsrättsliga bestämmelsernas tillämpningsområde, konstaterar domstolen att bestämmelserna i tredje livförsäkringsdirektivet, såsom följer av punkterna 22–31 i förevarande dom, innebär att det inte råder något tvivel om vilket som är det huvudsakliga syftet med det direktivet. Syftet är att det ska vara möjligt för försäkringstagaren att säga upp ett livförsäkringsavtal om vederbörande inte anser att avtalet bäst motsvarar dennes behov varvid försäkringstagaren ska ha full kännedom om sina rättigheter.
- 39 Det står klart att en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet som innebär att försäkringstagaren endast har möjlighet att utöva sin uppsägningsrätt under ett år från det att den första premien har betalats, när nämnda försäkringstagare inte informerats i enlighet med artikel 31 i tredje livförsäkringsdirektivet, strider mot detta syfte. Det kan således inte heller anses föreligga någon ”objektiv och betydande osäkerhet” beträffande de unionsrättsliga bestämmelsernas tillämpningsområde.
- 40 Det saknas således anledning att begränsa domens rättsverkningar i tiden.

Rättegångskostnader

- 41 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 15.1 i rådets direktiv 90/619/EEG av den 8 november 1990 om samordning av lagar och andra författningar om direkt livförsäkring, och med bestämmelser avsedda att göra det lättare att effektivt utnyttja friheten att tillhandahålla tjänster, och om ändring av direktiv 79/267/EEG, i dess lydelse enligt rådets direktiv 92/96/EEG av den 10 november 1992, jämförd med artikel 31 i sistnämnda direktiv, ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan nationell bestämmelse som den som är i fråga i det nationella målet, enligt vilken uppsägningsrätten upphör senast ett år efter betalningen av den första försäkringspremien, när försäkringstagaren inte har informerats om uppsägningsrätten.

Underskrifter